

УДК 347.635

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ СУДОВИХ ДОРУЧЕНЬ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Лідія МАМЧУР,
аспірант кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано історичні етапи становлення й розвитку інституту судових доручень на українських землях шляхом дослідження писаних нормативно-правових актів починаючи від періоду Київської Русі й закінчуючи сьогоденням. Зазначено, що практику сприяння судочинству та забезпечення доказів, яку здійснювали дітські, отроки, мечники в Київській Русі, певною мірою можна розглядати як прообраз судових доручень щодо збирання доказів. У добу Великого князівства Литовського ті ж дітські, вижі, дільчих, єдначі, пізніше – возні виконували подібні функції, що свідчить про розвиток інституту судових доручень щодо збирання доказів. Проаналізовано законодавчі акти Російської імперії, УРСР і сучасної України, що стосуються розвитку означеного інституту.

Ключові слова: цивільний процес, цивільне судочинство, забезпечення доказів, судові доручення, Київська Русь, Велике князівство Литовське.

INCIPIENCE AND DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE OF ROGATORY LETTERS ON UKRAINIAN LANDS

Lidiia MAMCHUR,
Postgraduate Student at the Department of Civil Process
of National University „Odessa Law Academy”

SUMMARY

The historical stages of the formation and development of the institute of rogatory letters on Ukrainian lands are analyzed by studying written legal acts from the period of Kievan Rus to the present. It is noted that the practice of facilitating legal proceedings and providing evidence provided by children, boys and girls in Kievan Rus could be considered as a prototype of court orders for the gathering of evidence. In the days of the Grand Duchy of Lithuania, the same girls, delegates, unions, and later, ravens, performed similar functions, indicating the development of the institute of court orders for the gathering of evidence. The legislative acts of the Russian Empire, the Ukrainian SSR and modern Ukraine concerning the development of the designated institute are analyzed.

Key words: civil process, civil justice, providing evidence, court orders, Kievan Rus, the Grand Duchess of Lithuania.

REZUMAT

Analizat etape istorice de formare și de dezvoltare a institutului ordinelor judecătorești din terenurile ucrainene prin studiul actelor juridice scrise din perioada Rusiei Kievene și terminând cu prezentul. Se remarcă faptul că practica promovării justiției și asigurarea probelor, care a fost efectuat ditski, copii, spadasini în Rusia Kievană, într-o anumită măsură poate fi considerată ca un tip de ordine judecătorești pentru a aduna probe. Ziua Marelui Ducat al Lituaniei același ditski, Vigie, Dolce, ednachі mai târziu - tam-tam, efectuați o funcție similară, aceasta indică dezvoltarea institutului ordinelor judecătorești pentru a aduna probe. Sunt analizate actele legislative ale Imperiului Rus, SSR ucrainean și Ucraina modernă, referitoare la dezvoltarea acestei instituții.

Cuvinte cheie: procedură civilă, procedură civilă, securizarea probelor, ordinele judiciare, Rusia Kievană, Marele Ducat al Lituaniei.

Постановка проблеми. В умовах динамічного реформування правового простору України, його інформаційно-комунікаційного складника, розбудови електронного судочинства, розширення членства України в багатьох міжнародних і регіональних організаціях нагальними є питання забезпечення злагодженої взаємодії українських судів між собою й з іншими державними органами, а також із судами та іншими компетентними органами іноземних держав; сприяння й допомоги в розгляді та вирішенні цивільних справ. Учені-процесуалісти визнають, що прагнення багатьох держав до вдосконалення своїх правових і судових систем у єдиному напрямі зумовлено не лише економічною глобалізацією, а й інтернаціоналізацією особистих, сімейних, професійних контактів, що спрямовує зусилля до правової та судової інтеграції з метою забезпечення повного визнання суб'єктивних прав незалежно від місця й умов їх набуття, а також поширення на цю сферу

універсальної концепції прав людини та, зокрема, права на справедливий суд [1, с. 133].

Сьогодні у світовій практиці намітилися тенденції до спрощення і прискорення надання міжнародної правової допомоги в цивільних справах. Особливість розвитку співробітництва держав у цій сфері характеризується збільшенням обсягу правових актів, а також тенденцією до ускладнення її регулювання в договорах [2, с. 136]. Означені процеси відбуваються завдяки зростанню спільної діяльності держав з надання правової допомоги, а також завдяки розвитку сучасних технологій, які сприяють швидкій передачі судових доручень.

Актуальність теми дослідження. Варто відзначити, що історія розвитку інституту судових доручень в українському цивільному процесі є недостатньо розробленою, що обґрунтовано вимагає дослідження його історичного генезу.

Стан дослідження. Інститут судових доручень у цивільному судочинстві протягом тривалого часу майже не розглядався як самостійний процесуальний інститут. В аспекті принципу безпосередності судового розгляду інститут судових доручень досліджувався такими дореволюційними вченими: Є.В. Васильовським, А.Х. Гольмстеном; радянськими теоретиками: С.Н. Абрамовим, В.М. Семеновим, К.С. Юдельсоном; сучасними українськими та зарубіжними дослідниками: О.Ф. Вороновим, П.В. Крашенініковим, В.В. Молчановим, І.В. Решетніковим, М.С. Треушніковим, В.В. Янковим, Ю.С. Червоним, М.Й. Штефаном, М.М. Ясинком та іншими.

Більш прискіпливу увагу інституту судових доручень приділено в дослідженнях науковців, що стосувались надання міжнародної правової допомоги в цивільних і сімейних справах, таких як Р. Августин (R.J. Augustine), Д.Д. Аверіна, І.В. Гетьман-Павлова, Д. Був'єр (John Bouvier), Г. Джонс (H.L. Jones), Д. Коелт (John G. Koeltl), Л.З. Павлік, Р. Сандфір (R.L. Sandefur), Г.А. Цірат та інші.

Метою й завданням статті є аналіз становлення й розвитку інституту судових доручень на українських землях шляхом дослідження писаних нормативно-правових актів як джерел права.

Виклад основного матеріалу. У 2014 р. між Україною та ЄС підписано Угоду про Асоціацію [3] (далі – Угода), положеннями якої визначено розвиток співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки, зокрема активізацію судового співробітництва в цивільних справах. Положеннями Угоди визначено пріоритетні напрями співробітництва з метою зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості й боротьби з корупцією. Першим кроком до зближення українського законодавства з європейським в означеній сфері стало схвалення Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. [4]. Законом України «Про судоустрій і статус судів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII [5] продовжено реформування судової системи України, внесено істотні зміни до організації судової влади, запроваджено триланкову судову систему тощо. 15 грудня 2017 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147-VIII [6].

Усі вищезначені кроки ознаменували рушійні зміни, що торкнулись сфери судочинства, розпочавши новий етап його розвитку в нашій країні.

Цивільне судочинство України потребує простих і водночас ефективних процесуальних форм відправлення правосуддя, які забезпечуватимуть доступ кожної особи до справедливого суду й дадуть їй можливість отримати повний і своєчасний захист її порушених прав та охоронюваних законом інтересів [7, с. 3]. Натепер значна кількість принципів, процесуально-правових інститутів галузі потребують новітніх наукових досліджень, що загалом сприятимуть створенню в Україні сучасної європейської системи правосуддя. Це стосується, зокрема, й інституту судових доручень.

У сучасних умовах існування глобалізованого суспільства відносини учасників цивільного процесу часто не обмежуються національними кордонами, а складаються на міжрегіональному, а часом і на міжнародному рівнях. Це вимагає від судів розглядати справи, докази за якими знаходяться поза їхньою територіальною підсудністю. За таких обставин особливої актуальності набуває застосування таких процесуальних засобів та інструментів, які уможливають судові дослідження подібних доказів за їх місцезнаходженням. Згідно з нормами Цивільного про-

цесуального кодексу (далі – ЦПК) України, таким інструментом є судові доручення про вчинення певних процесуальних дій, спрямованих на одержання та фіксацію певних доказів, які один суд дає іншому.

Вагоме значення для оцінювання процесу розвитку цього інституту на українських землях мають питання його історичної генези у правовому вимірі. Це спонукає до аналізу пам'яток українського права, писаних нормативно-правових документів, що віддзеркалюють виникнення і становлення цього інституту на українських землях і судочинства загалом.

На ранньому етапі розвитку Київської Русі діяли норми звичаєвого права. З посиленням ролі держави все більшою мірою зростало значення законодавчої діяльності князів, з'явилися письмові правові акти. Одним із них є Руська Правда, що має три редакції: Коротку, Розширену і Скорочену, що були створені у XIII–XVII ст.

У Київській Русі існували державні (князівські), церковні, вотчинні (боярські) та громадські (вервні) суди.

Громадські суди діяли з найдавніших часів спершу як єдині судові органи, згодом поряд із державними (князівськими) судами. Вервні суди були основним видом цих судів [8, с. 35–36]. До компетенції вервного суду належали справи щодо захисту права власності, а також справи про дрібні злочини й проступки селян-смердів. Вервний суд здійснювався вервним старостою та громадянами, обраними територіальною громадою, яких називали «мужі», «добрі люди», «обчі старці» [9, с. 279]. Найвища судова влада належала князю, однак сам він не завжди здійснював правосуддя. Частіше він доручав ведення суду спеціально призначеним людям зі свого оточення, так званім тіунам, які судили від його імені. Були також інші урядовці, які виконували допоміжні й виконавчі функції суду. Це знайшло відбиток у статтях Руської Правди (ст. 41 К.П.; ст. ст. 9–10, 20, 74, 86, 107–108 П.П.), де визначаються й уточнюються судові побори на користь численних осіб допоміжного судового персоналу (мечника, дитячого, метельника) [10, с. 40].

Детські, отроки, мечники, метельники, смці й дворяни виконували функцію сприяння судочинству. Вони призначались для виконання певних процесуальних дій: доставляли звинувачених до суду або надавали в цьому допомігу потерпілим, були присутніми під час випробовувань і тортур, забезпечували виконання судових рішень чи виконували різні доручення князя, його представників і суддів [11, с. 74]. Таку практику певною мірою можна розглядати як прообраз судових доручень щодо збирання доказів.

Становлення й розвиток князівської та церковної юстиції викликало до життя нову форму процесу – розшукову (інквізиційну) [12, с. 409]. Б.Р. Стецюк зазначає, що саме в цих судах уперше проявилася можливість виявлення й дослідження злочину без наявності позивача.

Судовий процес на українських землях Великого князівства Литовського ґрунтувався на давньоруських традиціях звичаєвого права, був подібним до судового процесу Київської Русі. Період XIV – першої пол. XVI ст. С.Г. Ковальова вважає важливим для становлення українського процесуального права (і національної правової системи загалом) як європейського за змістом і спрямованістю [13].

За часом виникнення на українських землях Великого князівства Литовського існували традиційні суди, які склалися ще в Київській Русі (копні, великого князя, намісників, церковні), і нові (доменіальні, суди магдебургій, третейські, суди для іновірців; після судової реформи 1564–1566 рр. – суди земські, городські та підкоморські) [13, с. 41].

В українських судах литовської доби суддям асистували численні в'ярники – особи, які займали певні «в'ярди» й виконували певні функції в суді. У судових актах до таких осіб зараховано діцьких, вижив, дільчих, едначів (більшість

їх згадується ще в Руській Правді, отже, має давньоруське походження), пізніше – возник. До функцій дідьких, зокрема, належало примусово доставити певну сторону до суду або здійснити майнове стягнення за судовим рішенням. С.Г. Ковальова наводить цитату з привілею Київської землі: «Коли бы ся который князь, або пан, або человек наш пожаловал нашому воеводе на князя, або на пана, або на боярина Киевского: ино ему обослати его листом, абы перед ним къ праву стал; а пак ли бы на лист его не сталъ, ино послати децкого и поставити къ праву» [13, с. 146]. Дідький висилався й у тих випадках, коли пан відмовлявся «уделати справедливость» щодо свого підданого: «Пак ли будетъ некоторый отводить, ино нам дати децкого: а не пригодитъ ся нас в великом князстве Литовьском, ино воеводам нашим мощно дати децкого» (Статут 1529 року, розд. VI, арт. 20).

У тих випадках, коли судова справа вимагала ознайомлення з обставинами скоєння злочину на місці, великий князь або воевода чи староста могли послати вижа. Обов'язком вижа було оглянути місце злочину, тіло забитого або рани потерпілого, опитати свідків. У подальшому виж повинен був офіційно засвідчити те, що побачив або почув. Свідчення вижа мало офіційний, «урядовий» характер, розглядалось як судовий доказ і було підставою для вимагання правосуддя. Подібні функції виконували й їздиці [10, с. 648–649]. Унормування їхньої діяльності закріплене, зокрема, й у Судебнику Казимира Ягеловича 1468 р., який зосереджував норми земельного судочинства (ст. ст. 20–22) [14, с. 47]. Деякі науковці доходять висновку, що їздиці мали право виконувати й функції суддів [15, с. 25]. На основі цих матеріалів суддя вирішував правовий конфлікт [16, с. 315].

Як уже зазначалось, підкоморські суди на українських землях Великого князівства Литовського впроваджені внаслідок судової реформи 1566 р. До їхньої компетенції входив розгляд земельних справ шляхти. У підкоморських судах допускалось судове представництво, а особи, уповноважені вести справи, повинні були пред'явити доручний лист від доручителя [13, с. 93]. Посада коморника впроваджувалась Статутом 1566 р. (розд. IV, арт. 70). Коморник призначався підкоморієм і мав право здійснювати судочинство за дорученням останнього у випадку його переобтяженості справами або відсутності.

З 1648 р. на території Лівобережної України була утворена спочатку самостійна, а потім як автономне утворення держава Військо Запорізьке, що проіснувала до другої половини XVIII ст. в складі Російської імперії. Найвідомішою правовою пам'яткою цього періоду був кодекс «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р., який офіційно не був уведений у дію (хоча деякі науковці говорять про фактичну дію його правових норм) [10, с. 650].

Варто вказати, що в кодексі «Права, за якими судиться малоросійський народ» у частині щодо земельних спорів згадується такий судовий чиновник. В обов'язки возного входило виїхати на місце спору та здійснити «осмотръ», результати якого він власноручно повинен був записати в «доношення» (ч. ч. 5–7, ст. 8 гл. 7) [17, с. 93]. Тобто можна стверджувати, що норми цього часу починають чітко закріплювати процесуальну процедуру щодо одного виду речових доказів: речові докази, які неможливо доставити до суду [18, с. 25]. Таким чином, можна стверджувати, що в Правах оговорюється функціонування інституту, який дуже подібний до інституту судового доручення.

У наступний період, коли деякі українські землі входили до Російської імперії, правовідносини регулювались, відповідно, законодавством означеної держави. У 1715 р. Петром I було указ «Стисле зображення процесів і судових тяжб», який закріпив, зокрема, можливість допиту на дому окремих категорій свідків (знатних осіб, шляхецьких дру-

жин або немічних). Разом із тим у самому указі прямо встановлено, що розгляд справ ведеться безпосередньо перед судьями, а можливість допиту на дому становила виняток із загального правила [19, с. 191]. Отже, саме з моменту видання цього нормативного акта можна рахувати відлік існування інституту судових доручень у Російській імперії.

Судові доручення петровської доби не припускали направлення обов'язкової для виконання вимоги одного суду іншому про вчинення окремих процесуальних дій. Вони обмежувались лише направленням вимоги для отримання показань свідків поза будівлею суду одним зі членів суду (асесором). Однак, на думку деяких авторів, саме нормативні встановлення епохи реформ Петра I, що містять відмінності у правовому регулюванні порядку допиту свідків залежно від їхнього соціального становища, і є, по суті, прообразом інституту судових доручень [20].

У подальшому регламентація порядку направлення й виконання судових доручень містилася в Статуті цивільного судочинства 1864 р., який закріплював кілька судових процедур, які тією чи іншою мірою нагадували сучасний інститут судових доручень (ст. ст. 386, 505, 506) [21]. Зокрема, у ст. 386 Статуту передбачалась можливість направлення одного зі членів суду для допиту свідків. Таке було можливим у декількох випадках: коли свідок у поважних причин не міг з'явитися в суд, або коли обставини справи вимагали здійснення допиту на місці, або коли потрібно допитати значну кількість осіб, що живуть в одному місці, поза тим містом, де знаходився суд. Подібний порядок, як уже відомо, містився й у «Стислом зображенні процесів і судових тяжб». Під час складання Статуту цивільного судочинства передбачалося надати суду право доручати допит свідків місцевому мировому судді, але згодом було визнано, що покладання подібних функцій на мирового суддю «до крайності ускладнила б його і відволікло від виконання безпосередніх його обов'язків» [21]. Процедура, що відображена в ст. ст. 505, 506 Статуту цивільного судочинства 1864 р., являла собою нововведення російського законодавця й передбачала можливість провадження у відкритому засіданні суду перевірки доказів в окрузі іншого суду. Така перевірка була можливою в усіх випадках, крім тих, у яких вона могла б бути доручена одному з членів суду. Саме порядок перевірки доказів, передбачений означеною статтею, по праву можна назвати прообразом інституту судових доручень.

Після Жовтневої революції на території України цивільний процес був спрощеним і не передбачав існування інституту судових доручень. Тому норми, які б тією чи іншою мірою внормували відносини, подібні до відносин, що характеризують інститут судових доручень, були відсутні в ЦПК України 1924 та 1929 рр.

Після прийняття Основ цивільного судочинства СРСР 1961 р. ЦПК УРСР 1963 р. в ст. 33 передбачив правове регулювання інституту судових доручень, додатково закріпивши вимоги до змісту ухвали суду про судове доручення, обов'язковість виконання судового доручення судом, якому доручено його виконання, терміни й порядок виконання судового доручення. Крім того, у ЦПК 1963 р. з'являється розділ VI «Цивільні процесуальні права іноземних громадян і осіб без громадянства. Позови до іноземних держав, судові доручення і рішення іноземних судів» [22].

Варто зазначити, що важливе роз'яснення щодо процесуальних дій зі збирання доказів іншим судом за дорученням суду, який розглядає справу, надавалось у п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 21.12.1990 № 9 [23], яка втратила сьогодні чинність.

У редакції ЦПК України 2004 р. ст. 132 встановлювала процесуальні правила збирання доказів, якими повинні керуватися суди під час винесення ухвали про судове до-

речення. У разі порушення цих правил зібрані іншим судом фактичні дані втрачають свою доказову силу. За ст. 132 ЦПК України, суд, який розглядає справу, за потреби збирання доказів за межами його територіальної підсудності доручав відповідному суду провести певні процесуальні дії. У цьому випадку могли виникнути певні незручності.

У п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду» від 12.06.2009 № 5 зазначалось, що, за змістом ст. 132 ЦПК 2004 р., судові доручення щодо збирання доказів (допит свідків, проведення огляду на місці речових доказів, роз'яснення експертом його висновку, допит сторін або третьої особи тощо) даються тільки суду, а не іншому органу, якщо відповідні дії не можуть бути проведені судом, який розглядає справу, або для нього це становить труднощі [24]. При цьому в порядку судового доручення не повинні збиратися письмові або речові докази, які можуть бути представлені сторонами чи за їхнім клопотанням вжиті судом, який розглядає справу. Крім того, суд не вправі давати доручення про вжиття доказів від позивача даних, які підтверджують обґрунтованість його вимог, а також інших відомостей, які повинні були ним зазначені в позовній заяві згідно зі ст. 119 ЦПК України 2004 р. попередньої редакції.

Питання надіслання й виконання доручення суду іноземної держави в цивільному процесі на національному законодавчому рівні регулюється такими основними нормативно-правовими актами, такими як ЦПК України (розділ X, ст. ст. 415–419); Закон України «Про міжнародне приватне право» (ст. 80); Інструкція «Про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень» від 27.06.2008 тощо.

На міжнародному рівні означене питання регулюється трьома основними документами (універсальними договорами): Гаазька конвенція з питань цивільного процесу 1954 р.; Гаазька конвенція про вручення за кордоном судових і позасудових документів у цивільних або торговельних справах 1965 р.; Гаазька конвенція про отримання за кордоном доказів з цивільних і торговельних справ 1970 р. [25, с. 88–91].

У новій редакції ЦПК України глава 5 «Докази та доказування» § 1 «Основні положення про докази» містить дві статті, які стосуються судового доручення щодо збирання доказів (ст. 87 «Судові доручення щодо збирання доказів» і ст. 88 «Виконання судових доручень щодо збирання доказів»). Водночас розділ XI «Провадження у справах за участю іноземних осіб» містить ст. ст. 498–502, які стосуються функціонування інституту судового доручення при зносинах з іноземними судами.

Висновки. Отже, історична генеза інституту судових доручень на українських землях характеризується складним і довготривалим процесом становлення, який увібрав у себе особливості розвитку судової системи на українських землях загалом і потребує детального комплексного вивчення.

Список використаної літератури:

1. Бобрик В.І. Міжнародна уніфікація і гармонізація процесуального права як напрям оптимізації цивільного і господарського судочинства в Україні. Часопис Київського університету права. 2014. № 3. С. 133–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_3_32.

2. Петрова М.М. Тенденции развития правового регулирования в сфере оказания международной правовой помощи по сбору и получению доказательств, находящихся на терри-

тории иностранных государств, по гражданским делам. Юриспруденция. 2011. № 3. С. 136–142.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

4. Про Стратегію реформування судочинства, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015. Офіційний вісник України. 2015. № 41. Ст. 38.

5. Про судочистій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.

6. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.

7. Ківалов С. В. Передмова. Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні: монографія / С.В. Ківалов, Н.Ю. Голубева, І.В. Андронов та ін.; за заг. ред. Н.Ю. Голубевої; НУ ОЮА. Одеса: Юридична література, 2017. С. 3–4. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7975/Glovyuk%20Act%20probl%20udsk%20krum%20proc2017.pdf?sequence=1>.

8. Терлюк І.Я. Історія держави і права України. (Доновітний час): навчальний посібник. Київ: Атіка, 2006. 400 с.

9. Русакова І.Г. Історія становлення судової влади в Київській Русі. Молодий вчений. 2014. № 12 (1). С. 278–281. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_12\(1\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_12(1)).

10. Історія держави і права України: підручник: у 2 т. / за ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. Київ: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. Т. 1. 656 с.

11. Ланге Н. Исследование об уголовном праве Русской Правды. Санкт-Петербург: Типография II-го Отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1860. 290 с.

12. Стецюк Б.Р. Функціонування судового процесу в Київській Русі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». 2015. № 824. С. 405–411. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_824_67.

13. Ковальова С.Г. Судочистій і судочинство на українських землях Великого князівства Литовського: монографія / Міністерство освіти і науки України; Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 199 с.

14. Ковальова С.Г. Судебник Великого князя Казимира Ягайловича 1468 року: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. 112 с.

15. Маховенко Е. Выездные суды по земельным делам в Великом княжестве Литовском в XV – первой половине XVI века. Экологическое право. 2005. № 3. С. 24–30.

16. Луцович В.Т. Еволюція інституту письмових доказів на українських землях у польсько-литовський період (сер. XIV – сер. XVII ст.). Форум права. 2013. № 2. С. 314–318.

17. Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743 / К.А. Віслобоков (упоряд.); Ю.С. Шемшученко (відпов. ред. та автор передм.). Київ: [б.в.], 1997. 547 с.

18. Зеленьяк А.С. Використання речових доказів під час розгляду та вирішення цивільних справ: автореф. дис ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київ, 2015. 238 с.

19. Тимченко Г.П. Безпосередність судового розгляду як принцип судочинства України: історико-правове дослідження. Часопис Київського університету права. 2010. № 2. С. 190–193.

20. История государства и права России в документах и материалах. С древнейших времен по 1930 г. Минск, 2000. С. 108.

21. Уставъ гражданскаго судопроизводства 20 ноября 1864 года. Судебные уставы. Съ изложениемъ разсуждений, на коихъ они основаны. Часть первая. Санктпетербургъ: Въ Типографіи Втораго Отдѣленія Собственной Е. И. В. Канцеляріи, 1866. URL: <http://civil.consultant.ru/reprint/books/115/>.

22. Комаров В.В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України. Харків: Право, 2012. 624 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFII_2012/Komarov_Dinamici_2012.pdf23.

23. Про практику застосування судами процесуального законодавства при розгляді цивільних справ по першій інстанції: Постанови Пленуму Верховного Суду України від 21.12.1990 № 9. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-90>.

24. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду: Постанови Пленуму Верховного Суду України

від 12.06.2009 № 5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09>.

25. Рибак О.С. Правова природа судового доручення у цивільному процесі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2013. № 6-1. Том 2. С. 88–91.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Мамчур Лідія Олександрівна – аспірант кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Mamchur Lidiia Oleksandrivna – Postgraduate Student at the Department of Civil Process of National University “Odessa Law Academy”

Mamchur1993@gmail.com

